

Spis treści

Wstęp	7
„Teoria spiskowa”	64
Definicje i ujęcia kontekstowe. Typologie i stratyfikacje	
Kategorie, terminy i pojęcia towarzyszące. Wstępne oceny	64
Początek, dynamika i periodyzacja	108
Uwagi wstępne	108
Początek	111
„Żydowski wzór”	115
„Czarownicowy wzór”	144
„Spisek” jezuitów	157
„Spisek przywódcy kręgu”	166
„Spisek głodowy”	168
Teorie spiskowe Wielkiej Rewolucji Francuskiej	172
Przed Rewolucją	172
Wobec Rewolucji	183
„Spisek”	233
Teoria spiskowa jako mit	254
Uwagi wstępne	254
Teoria spiskowa jako mit polityczny	257
Teoria spiskowa jako mit historiograficzny	301
Teoria spiskowa jako historiozofia	353
Teoria spiskowa jako historycyzm	370
Teoria spiskowa jako historia idei i ideologii	399
Teoria spiskowa jako „gnoza” i „przeciw-gnoza”	428
Teoria spiskowa jako „gnoza”	428
Teoria spiskowa jako „przeciw-gnoza”	438
Teoria spiskowa jako psychologia tłumu	442
Teoria spiskowa w świetle teorii „kozła ofiarnego”	462
Teoria spiskowa w świetle teorii „spiskowej mentalności”	477
Teoria spiskowa w świetle teorii atrybucji	486
Wyjaśnianie w teorii spiskowej — próba sformalizowania	498
Zakończenie	506
Bibliografia	561
Indeks nazwisk	587

Indeks nazwisk^{*}

- Abel E. 124, 125
 Abraham 133
 Achilles 361, 475
 Acosta 162
 Adams Brooks 368
 Adams John 292, 366
 Adorno Theodor Wiesengrund 120, 124, 125, 137, 187, 295, 508
 Agrest Mates M. 79
 Agrippa [Menenius Latanus] 409
 Ajzen Icek 487, 489
 Akwawiwa → Aquaviva
 Aleksy, car 364
 Alembert Jean Le Rond d' 198, 227
 Althusser Louis 135, 545
 Amar Jean Baptiste André 200
 Ambrose Steven E. 111, 507
 Amsterdamski Stefan 8, 84
 Andrusiewicz Andrzej 364, 365
 Angenot Marc 260
 Anisimow Eugeniusz W. 352
 Anna Stuart 171
 Antoninus Pius, cesarz rzymski 141
 Antraigues E. L. H. de Launay comte d' 215, 223
 Apion Aleksandryczyk 138, 141
 Apollin 147
 Apoloniusz z Tiany 138, 141
 Aquaviva Klaudiusz 160, 162, 166
 Archimedes 274
 Arendt Hannah 43, 119, 124, 125, 126, 401
 Ariusz 162
 Armstrong Robert 337, 378
 Aron Raymond 422
 Aryman [Angra-Majniu] 113, 114
 Arystoteles 8, 152, 329, 485, 503, 553
 Ash S. 490
 Ash Timothy Garton 63
 Askenazy Szymon 328
 Asseburg Achatzen Ferdynand von 323
 Assorodobraj [-Kula] Nina 46, 336, 341
 Aubert Roger 139
 Augustyn św. [Aureliusz Augustyn, Aurelius Augustinus] 114, 115, 142, 264, 364, 558, 559
 Aulard François Alphonse 191, 200, 216, 305, 332
 Ax. [I. Baliński?] 343
 Ayer Alfred Jules 249
 Babeuf François Noël zw. Gracchus 31, 191, 196, 316
 Babington 170
 Bacon Francis baron of Verulam 165, 212, 355, 356, 435–437, 456, 480
 Baczko Bronisław 11, 30, 31, 39, 52, 53, 167–169, 175, 181, 205, 223, 504
 Badinter Robert 140
 Baechler Jean de 282, 305, 332
 Baigent Michael 189, 225, 265, 351
 Bailey Thomas Andrew 291
 Bailyn Bernard 365, 366
 Baldensperger Ferdinand 199
 Balfour Arthur James 535
 Balicki Zygmunt 140, 286, 287, 342
 Balzac Honoré de 299

^{*} Cyfry podane kursywą oznaczają strony, na których dane nazwisko występuje tylko w przypisach. Indeks nie obejmuje *Bibliografii*, tłumaczy, wydawców i redaktorów prac zbiorowych.

- Banaszkiewicz Jacek 254
 Bańka Józef 39, 48, 49, 109, 135, 222, 306, 307, 415, 419, 517, 537
 Baranowski B. 145
 Barber Benjamin 56, 57
 Barnave Antoine Pierre Joseph Marie 227
 Barraclough Geoffrey 336–338, 339, 341
 Barrès Maurice 287
 Barruel Augustin de 18, 31, 97, 108, 183–190, 192, 193, 194, 197–202, 203, 204, 205, 207–218, 223–225, 237, 255, 265, 266, 283, 286, 303, 305, 337, 346, 349, 384, 387, 394, 395, 400, 403, 404, 410, 414, 417, 418, 429, 430, 439, 448, 449, 459, 520
 Barsky Robert F. 510
 Bar-Tal Daniel 90
 Barth John 329
 Bartnik Czesław Stanisław 49
 Bartłomiej św. 70, 225
 Baschwitz Kurt 145, 148, 151
 Baszkiewicz Jan 31
 Batory Stefan, król Polski 70
 Baudelaire Charles 300
 Bauman Zygmunt 119, 125, 126, 215, 270, 417
 Bax 191, 216
 Bayle Francis 214
 Bayle Pierre 179, 212
 Becker Carl L. 174, 181, 182, 198, 215, 229, 230
 Becker G. 144, 157
 Beckett Samuel 549
 Beckman L. 487
 Beecher-Stowe Harriet 287
 Bell John 202
 Bell Daniel 261
 Bellerofont 475
 Belmont Leo [Leopold Blumental] 418
 Belcikowski Jan 418
 Benveniste Émile 235
 Béranger Pierre Jean 166, 277
 Bercé Yves-Marie 168
 Berezin Charles 273
 Berger Peter L. 78
 Bergier Nicolas Sylvestre 214
 Bergson Henri 422
 Berkeley George 228
 Berlin Isaiah 7, 16, 17, 23, 36, 45, 54, 124, 129, 136, 183, 195, 211, 214, 216, 309, 317, 346, 392, 394, 399–402, 406, 407, 422–424, 428, 517, 523, 529
 Bernardi 215, 216
 Bernstein Simon 411
 Bertier Ferdinand de 300
 Bertowski Roman 359
 Bettelheim Bruno 82
 Beveridge Albert 368
 Bey Hakim 240, 241, 338, 376, 550
 Beylin Marek 20
 Bębenek Marian 420
 Bianchi Ugo 114
 Bielecki Tadeusz 287, 301, 359
 Bielik-Robson Agata 73, 115
 Bierdiajew Mikołaj A. 136
 Billig Michael 10
 Bismarck Otto von, książę 128, 291, 302
 Black Henry Campbell 233
 Blackburn Simon 510
 Blanc Jean Joseph Louis 31, 183, 201, 303, 349, 350
 Blanchot Maurice 187
 Bocheński Józef Maria 119, 422, 423, 426
 Bodin Jean 145, 148–150, 153, 155, 160, 178, 325, 354, 355, 450
 Boehme Jacob 429
 Bogucka Teresa 25, 159, 165
 Boguet Henri 145, 149
 Bohr Niels Henrik David 541
 Donald Louis Gabriel de 124, 185, 186, 201, 213–215, 343
 Bond James 277, 384
 Bończa-Tomaszewski Nikodem 29, 32, 34, 35, 76–79, 81–83, 331–334, 498, 514, 534, 537, 542
 Borchamps 187
 Bormann Martin 125
 Born Max 558
 Borradori Giovanna 60
 Bory Jean Louis 266
 Bourgeois Bernard 131, 132, 133, 395
 Bournaud François 283
 Bovenschen S. 144, 157
 Brackert H. 144, 157

- Bredin Jean-Denis 129
 Brożek Jan 158
 Bruno Giordano 128
 Brunot Ferdinand 241
 Brunt P. A. 168
 Brutus Marcus Iunius 252
 Bruyne Edgar de 289
 Brzeziński Zbigniew 46
 Buffon Georges Leclerc de 227
 Bundos 113
 Bunicz [Bunić] Igor 282
 Buonarroti Filippo M. 200, 265
 Burckhardt Jacob 260
 Burke Edmund 16, 31, 185, 186, 193, 194,
 216–222, 224, 226, 293, 323, 332, 343,
 395, 403–405, 534
 Butryn Stanisław 558, 559
 Bystron Jan Stanisław 55

 Cackowski Zdzisław 28, 29, 34, 35, 64, 437,
 469, 507, 514
 Cadet-Gassicourt Charles Louis 225
 Cagliostro Alexander [Cagliostro Alessan-
 dro *alias* Giuseppe Balsamo] 191, 200,
 224
 Caillois Roger 262, 275
 Cała Alina 21, 150
 Campanella Tommaso 480
 Campbell Joseph 257
 Canavan F. 219
 Canetti Elias 140
 Carlyle Thomas 314, 316, 344, 404
 Carmichael Joel 119
 Carnot Lazare 191, 216
 Carpentier Alejo 329
 Casolaro Danny 60
 Cassirer Ernst 256, 307, 422
 Castro Fidel 60
 Cegielski Tadeusz 304
 Cekrops 475
 Céline Louis Ferdinand [L. F. Destouches]
 272, 273, 278, 288–290, 295, 395, 414–
 416, 418, 419, 428, 530
 Celsus [Kelsos] 139, 141, 483
 Cetwiński Olgierd 348
 Cezar Juliusz [Caius Iulius Caesar] 243, 252
 Charles Pierre 360
 Châtier Roger 40
 Chateaubriand François René de 196
 Chaucer Geoffrey 121
 Chaunu Pierre 332
 Chayla Alexandre du 319, 326, 432
 Chmara Michał 31, 55, 443, 510–512
 Chmielewski Adam 14, 16, 59, 86, 106,
 228, 553
 Chmielnicki Bogdan 302
 Chodźko Michał 346
 Chomejini Ruhollah, ajatollah 521
 Chomsky Noam Avram 7, 31, 35, 55, 203,
 246, 261, 262, 291, 292, 294, 416, 443,
 445, 459, 506, 509, 510, 511, 512–514,
 516, 520, 521, 522, 529, 547, 548
 Chopin Fryderyk 419
 Chruszczow Nikita S. 264
 Chrystus → Jezus Chrystus
 Churchill Winston 42, 283, 292, 385
 Chwalewik Witold 418
 Clark Ramsey 521
 Clausewitz Karl von 189
 Cobban Alfred 221
 Cobbett William 187
 Cochin Augustin 31, 281, 282, 305, 332,
 459
 Cohen J. 447
 Cohn Norman 10, 48, 72, 115, 117, 121,
 126, 137, 142, 144, 146–148, 150, 151,
 197, 222, 269, 294, 295, 400, 506, 522
 Collingwood Robin George 14, 64, 329,
 330, 523, 556
 Commager Henry Steele 216
 Comte Auguste 554
 Comte-Sponville André 135
 Conan Eric 318, 326
 Conard Pierre 169
 Condorcet Marie Jean de Caritat de 200,
 349
 Coningsby 520, 522
 Conquest Robert 77, 375
 Constant Benjamin 227
 Contamine Henry 266
 Copleston Frederick 195, 229, 429, 430
 Cornfort Maurice 392
 Cousin Victor 166
 Couthon Georges 191

- Crowmell Oliver 555
 Cuddy Dennis Laurence 546
 Cybulski Napoleon 363
 Cycero 138
 Czajkowski Michał 126
 Czarnecki Zdzisław Jerzy 156, 278
 Czarnecki Stefan 323
 Czepulkowski Henryk 546
 Czernyszew Zachar Grigoriewicz 323

 Danaus 132
 Daniélou Jean 139, 141, 474
 Däniken Erich von 79
 Danton Georges Jacques 210
 Davis David Brion 188, 365, 366
 Davis K. E. 486
 Delumeau Jean 144, 272
 Dermenghem Émile 195, 196
 Deschamps Nicolas 303
 Descartes René 212, 213, 355, 356, 381, 434–437, 507, 527, 550
 Desportes Henri 274, 280, 358, 384
 DeVos Dick 369
 Dębicki Zdzisław 287, 418
 Défourneaux Marcelin 185
 Diana, księżna 79, 82
 Diderot Denis 198, 205, 227, 229, 349
 Dierickx Michel 180, 546
 Dillon Georges F. 546
 Dilthey Wilhelm 35, 533
 Disraeli Benjamin 42, 128, 287, 329, 401, 402, 520, 521, 523
 Ditfurth Hoimar von 80
 Dmowski Roman 22, 33, 70, 280, 283, 284–286, 287, 288, 301, 302, 304, 358, 395, 413, 414
 Doboszyński Adam 70, 286
 Dobraczyński Jan 21
 Dobrosielski Marian 9, 14
 Doctorow Edgar Lawrence 329
 Don Kiszot 530
 Dostojewski Fiodor 128, 290, 292, 359, 433
 Dray William H. 533
 Dreeban Robert 16, 78
 Dreyfus Alfred 43, 140, 270
 Droz Jacques 190
 Drumont Édouard 270
 Duby Georges 329
 Duchêne Albert 188
 Dumas Alexandre, ojciec 166, 274, 283, 286, 299, 384, 533
 Durkheim Émile 94, 178, 468, 478, 479, 485, 507
 Dussault J. 201
 DuVoisin [Duvoisin] Jean Baptiste 214
 Dyson Freeman 80
 Dziembowski Wojciech 20
 Dziwanowski Kazimierz 28, 63, 71, 72

 Eckartshausen Karl von 179, 184
 Eco Umberto 276, 384, 438, 533
 Edyp 147, 296, 475, 514
 Eglantine Fabre d' 216
 Ehrenfest Paul 541
 Eichmann Adolf 126
 Eidlin Fred H. 391, 392, 394, 395
 Einstein Albert 80, 330, 422, 465, 541, 558, 559
 Eisenhower Dwight 366
 Elbs E. 167
 Eliade Mircea 262, 307, 308, 475
 Eliot Thomas Stearn 560
 Elżbieta I, królowa Anglii i Irlandii 170
 Emden Cecil S. 210
 Endre László 530
 Engelking Leszek 290
 Engels Friedrich 314, 316, 345, 346, 347, 393, 394, 404, 411
 Entin George 7, 13, 14, 19, 37, 47, 96, 97, 112, 183, 192, 194, 200, 216, 239, 254, 255, 265, 266, 312, 313, 316, 373, 442–446, 458, 472, 502, 507, 509, 510, 537
 Esquier Geneviève 404
 Estera 138
 Eurypides 475
 Evans-Pritchard Edward Evan 147, 468
 Evola Julius 18
 Ewa 130
 Ezechieli 143

 Fabius Laurent 140
 Falicki Jerzy 289
 Fantomas 276
 Farkash E. 489

- Farr Robert M. 10
 Farrakham Louis 97
 Faurisson Robert 511, 544
 Favret J. 144
 Feigenbaum R. 487
 Ferrand A. 215, 219, 223
 Ferro Marc 332
 Festinger Leon 80
 Feuerbach Ludwig 395, 411
 Feyerabend Paul Karl 544
 Fiard Jean Baptiste 224
 Fichte Johann Gottlieb 128, 406, 553
 Filip IV Piękny, król Francji 151, 225
 Filipowicz Stanisław 254, 255, 262–264, 367, 405
 Filostratos 138, 140
 Fishbein Martin 487
 Fisher Paul A. 546
 Fisiak Jacek 235
 Fiske John 367
 Flawiusz Józef 138, 141
 Fleming Ian 300
 Fontenelle Bernard Le Bovier de 229
 Fontette François de 117, 118, 119, 126, 131, 138, 139, 141, 148, 400, 482
 Ford Gerald R. 369
 Ford Henry 269, 273
 Foriester René de 189
 Forsyth Frederic 300
 Fourier Charles 124, 450
 Fox Charles James 208
 France Anatole 287
 Franciszek Ferdynand, arcyksiążę 375
 Frank André Gunder 445
 Frankl-Brunswick Else 124
 Freeman Michael 16, 31, 219–222
 Freire Paulo 16, 78
 Freud Sigmund 240, 401, 422, 468
 Freund Charles Paul 13, 47
 Freund T. 489
 Friedenberg Edgar Z. 16, 78
 Friedland N. 489
 Fromm Erich 124
 Fronton [Fronto Marcus Cornelius] 141
 Fryderyk II Hohenzollern zw. Wielkim, król pruski 323
 Frye Northrop 314
 Furet François 173, 174, 194, 212, 226, 305, 325, 332, 353
 Galileusz → Galileo Galilei
 Galileo Galilei 152, 228
 Galle Henryk 287, 288
 Gambetta Léon 128
 Gandhi Indira 477
 Gandhi Rajiv 477
 Gauchet Marcel 160, 174, 320, 321, 453
 Gaulle Charles de 234, 283, 445
 Gaultier J. B. 173
 Gavrilloff M. 280
 Gawor Leszek 33
 Gellner Ernest 86
 Gerhard Jan 294
 Giertych Jędrzej 70, 286, 287, 301, 302, 303, 304, 351, 358, 413
 Giertych Maciej 351, 532
 Giertych Wojciech OP 280, 282, 283, 363
 Gilbert F. 366
 Ginzburg Carlo 144
 Gioberti Vincenzo 166
 Girard René 122, 123, 126, 129, 147, 177, 236, 295, 296, 355, 361, 362, 395, 412, 415, 416, 445, 460, 465–475, 506
 Girardet Raoul 12, 126, 129, 264, 267, 268, 270, 271, 273, 274, 276–278, 280, 281, 286, 295, 299, 300, 313, 358, 384, 414, 418, 442, 475, 483, 506, 552
 Girtanner Christoph 218
 Gluziński Tadeusz [pseud. H. Rolicki] 286, 411, 413, 414
 Głogoczowski Marek 459, 460, 461
 Głombik Czesław 109, 415
 Gniazdowski Andrzej 30, 195
 Gobineau Joseph-Arthur de 452
 Godechot Jacques 332
 Goebbels Joseph 18, 393
 Goechhausen [Göchhausen] Ernst Anton von 173, 199, 216
 Goedsche [Gödsche] Hermann → Retcliffe Sir John
 Goetahls G. 490
 Goethe Johann Wolfgang von 124, 128, 521
 Goldmann Lucien 65
 Goldsborough Robert Henry 546

- Golaszewska Maria 289
 Gondowicz Jan 12, 19, 515
 Gorbaczow Michail Siergiejewicz 380
 Gostomski Walery 286, 287, 303
 Goszczyńska Mirosława 122, 466, 468
 Goyau Georges 196
 Górski Karol 317
 Grabowski Zbigniew T. 20
 Grabski Andrzej Feliks 33, 49, 304, 313–315, 316, 319, 321, 331
 Grabski Stanisław 419
 Gramsci Antonio 314, 316, 317
 Graumann Carl F. 9, 10, 66, 129, 169, 178, 237, 244, 272, 417, 428, 462, 463, 483, 491, 495, 502, 503, 506, 517, 552
 Graves Philip 319
 Green Thomas F. 16, 390
 Greinemann Ludwig 185
 Gresham Thomas Sir 260
 Grey Edward 374
 Grégoire Henri 212
 Griebinger Andreas 10
 Grodziński Eugeniusz 20, 126, 132, 269, 270, 325, 401
 Groh Dieter 9, 10, 11, 44, 58, 62, 66, 67, 92–94, 98, 109–111, 120, 121, 129, 134, 137, 142, 144–147, 149, 150, 157, 159, 167, 168, 169, 170, 176–178, 179, 185, 187, 189, 199, 207, 210, 222, 291, 295, 330, 343, 344–347, 356, 357, 361, 393–397, 400, 405, 406, 444, 445, 475, 504, 507, 508, 524, 545, 546, 548, 549
 Grocjusz [Grotius] Hugo [Huig de Groot] 291
 Grott Bogumił 33, 301
 Gruber I. D. 366
 Gruzewski Tadeusz 343
 Grzymała-Siedlecki Adam 288
 Guillotin Joseph-Ignace 200
 Gwynne H. A. 202, 203
 Habermas Jürgen 207, 208, 507, 547
 Habielski Rafał 254
 Hafiz [Hafez] Szamsuddin Mahammad 521
 Halban Leon 282
 Haller Carl Ludwik 405
 Hamilton Alexander 366
 Hammer-Purgstall Joseph von 521
 Harris Marvin 144, 153
 Harris Kenneth 378
 Harrod Wendy Jean 23
 Hass Ludwik 182, 183, 199, 286, 350
 Haverkamp Alfred 151
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 24, 74, 126, 131–134, 332, 356, 395, 396, 404, 405, 407, 506, 507, 549, 553, 554
 Heidegger Martin 406, 553
 Heider Fritz 486
 Heine Heinrich 412
 Heinsohn Gunnar 157
 Heisenberg Werner Carl 541, 557, 558
 Hekatajos z Abdery 138
 Helvétius Claude Adrien 193
 Helwecjusz → Helvétius
 Hempel Carl Gustav 533
 Herakles [Herkules] 293, 361, 475
 Heraklit z Efezu 434
 Herling-Grudziński Gustaw 240
 Herod 180
 Herzl Theodor 452
 Hezjod 434
 Himmelfarb Gertrude 220, 221
 Hitchens Christopher 510
 Hitler Adolf 20, 24, 125, 126, 132, 269, 270, 325, 333, 365, 374, 393, 399, 401, 420, 423, 472, 514, 520, 524, 559
 Hjelsmlev Louis 235
 Hobson John Atkinson 445
 Hoene-Wroński [Hoene Wroński] Józef Maria 420, 438–441
 Hoffmann Leopold Alois [Aloys] 179, 184, 186, 203, 216
 Hofman Amos 207
 Hofstadter Richard 96, 272, 383, 491, 531
 Hogue William M. 366
 Holbach Paul-Henri Thiry d' 222, 349
 Hollis Christopher 158, 161, 162, 164, 166
 Holmes Stephen 48
 Hölscher L. 177
 Holt John 16, 389, 390, 504
 Holówka Jacek 16
 Homer 84–86, 112, 114, 246, 273, 373, 434
 Hoover John Edgar 387
 Hopkin Charles Edward 147

- Horacy [Quintus Horatius Flaccus] 137, 288
 Horkheimer Max 120, 125, 137, 295, 508
 Hougan Jim 99
 Hugo Victor 276
 Hugo Kapet, król francuski 482
 Huizinga Johan 522
 Hume David 85, 105, 175, 210, 435, 538
 Husajn → Saddam Husajn
 Husserl Edmund 407, 422
 Huxley Thomas 538
 Hynek J. Allen 79

 Illich Ivan 16, 78, 504, 505, 547
 Imbs Hanna 257
 Ingham B. 388
 Inglehart Ronald 10, 23
 Innocenty IV, papież 147
 Innocenty VIII, papież 148
 Institoris Heinrich 145, 148
 Ionesco Eugène 549
 Isaac Jules 118, 295
 Iwan IV Groźny, car rosyjski 364
 Iwanow Wiktor 285

 Jablonowski Władysław 288
 Jäckel Eberhard 269, 399
 Jackl Jerzy 304
 Jacob François 256
 Jacques-Chaquin Nicole 10, 144–146, 149, 150
 Jacquier Nicolaus 145
 Jakub I 162
 Jakub II 171
 Jakub z Molay [Jacques de Molay] 225
 James William 164
 Jan św. 143
 Jan Chryzostom św. 141
 Jan XXII, papież 147
 Janion Maria 288
 Jankélévitch Vladimir 259
 Jankowski M. 304
 Jaruzelski Wojciech 417
 Jasienica Paweł 303
 Jastrun Tomasz 41, 42, 184
 Jaurès Jean Léon 332
 Jedlicki Jerzy 65, 362
 Jedynak Stanisław 31

 Jefferson Thomas 291, 292, 367, 378
 Jeggle U. 146
 Jehuda Halewi 130
 Jerzy II, król W. Bryt. i Irlandii 379
 Jezus Chrystus z Nazaretu 117, 150, 161, 162, 230, 400, 442, 471, 538
 Jędraszewski Marek 126
 Joachim da Fiore 302
 Johnson Mark 532
 Johnson T. J. 487
 Joly Maurice 283, 441
 Jones E. E. 486, 490
 Jones M. 172
 Joyce James 290
 Józef II, cesarz niemiecki 323
 Judasz 180, 287
 Jung Carl Gustav 80, 82, 93
 Jung-Stilling Johann-Heinrich 173, 194
 Jusiak Janusz 556
 Justynian I Wielki, cesarz bizant. 380

 K. M. 42, 313
 Kaczocha Włodzimierz 31, 36, 135, 418, 547
 Kadmus 132
 Kah Gary H. 546
 Kahn Albert 285, 319
 Kalina Paweł 546
 Kallimach 163
 Kalwin Jan [Jean Calvin] 162
 Kamieniew [Rozenfeld] Lew B. 270, 312
 Kant Immanuel 109, 127, 129, 132, 137, 204, 234, 270, 282, 322, 386, 392, 393, 404, 413, 439, 445, 520, 523, 527, 531, 532, 534
 Kaplan Steven L. 168, 169, 170
 Karol Wielki, cesarz 481
 Karol X Gustaw, król szwedzki 323
 Kartezjusz → Descartes
 Karwacki Władysław Lech 263
 Kasandra 510
 Katarzyna II, cesarzowa Rosji 323, 352
 Katz Jacob 11, 422
 Kautsky Karl 411
 Kądziała Łukasz 304
 Keeley Brian L. 7, 16–18, 29, 34, 35, 45, 59–62, 65, 102–107, 160, 243, 244, 246,

- 372, 397, 442, 446, 482, 502, 506, 511, 514, 517, 535, 537–551, 559
- Keith Jim 101
- Kelley Harold H. 486, 487
- Kennedy John Fitzgerald 60, 104, 243, 333, 550
- Kesting Hanna 207
- Kędzierski Sławomir 68
- Kętrzyński Stanisław 340
- Kieniewicz Stefan 70
- Kierkegaard Søren Aabye 133, 485
- King Martin Luther 60
- King Francis 282
- Kirow Siergiej Michajłowicz 312
- Kitliński Tomasz 278, 290, 291, 415
- Klaudiusz, cesarz rzymski 139
- Klemens V, papież 147
- Kłoczowski Paweł 217
- Knapieński Ryszard 142
- Knieper R. 157
- Knigge Adolph Freiherr von 181
- Kochanowski Jan Karol 343
- Kofta Mirosław 486
- Kohn Hans 124
- Kolakowski Andrzej 363, 364
- Kolakowski Leszek 30, 40, 52, 53, 54, 111, 145, 306, 307
- Komar Michał 145, 153, 154, 289, 437, 507
- Komenský Jan Ámos 70, 302, 413
- Koneczny Feliks 363, 364, 419–422
- Konopczyński Władysław 70, 204, 321, 322, 323, 324
- Korpikiewicz Honorata 79, 80
- Koselleck Reinhard 207, 507
- Kot Wiesław 329
- Kowalski Marcin 20
- Kozielecki Józef 124–126, 129, 507
- Kozłowski Paweł 23, 28, 75, 76, 313, 442, 443, 444, 447, 460, 507, 537
- Kraśnicki Ignacy 242
- Kraśnicki Zygmunt 21, 279, 280, 282, 287
- Krescens 141
- Kretschmer Ernst 289
- Kristeva Julia 278, 289–292
- Krockow Christian von 54
- Kroński Tadeusz 132
- Król Marcin 285, 405
- Kruglanski Arie W. 10, 90–92, 98, 277, 337, 463, 464, 486–491, 492, 495, 496, 497, 506–508, 528, 535, 544, 548, 552
- Krzemień-Ojak Sław 345
- Ksenofanes z Kolofonu 434
- Kserkses 149
- Kuderowicz Zbigniew 314, 316, 354, 355, 438–440
- Kuhn Thomas Samuel 81, 544
- Kula Marcin 26, 29, 30
- Kunicki-Goldfinger Władysław J. H. 256
- Kunze M. 145
- Kupis Bogdan 534
- Kurczewska Joanna 286
- Kwiek Marek 406
- Kwintylian 138
- La Fontaine Jean de 474
- La Motte-Fouqué Friedrich 201
- Labriola Antonio 344, 345, 347
- Labrousse Ernst 332
- Lafayette [La Fayette] Marie-Joseph Paul Motier, markiz 200
- Laing Ronald David 44
- Lakoff George 532
- Lambelin Roger 455
- Lamennais [La Mennais] Hugues Félicité Robert de 439, 440
- Lancré Pierre de 145
- Lanczos Cornelius 558
- Laqueur Walter 111, 115, 330, 332, 507, 530
- Larudan 173
- Lasey Franz Moritz, graf von 323
- Lassus Arnaud de 546
- Layne Jakub 162
- Le Bon Gustave 441, 452–458
- Le Roy Ladurie Emmanuel 332
- Lector → Rabski
- Lee Martin 264
- Lefebvre Georges 169, 332
- Leff Gordon 151, 152, 437, 507
- Lefranc [Le Franc] Jacques François 185, 199
- Lehovitch D. V. 346
- Leibniz Gottfried Wilhelm 212
- Leigh Richard 189, 225, 265, 351
- Lem Stanisław 82

- Lenin [Uljanow] Władimir Iljicz 24, 33, 127, 200, 312, 314–317, 319, 347, 393, 445, 514
 Lennon John 60
 Lessing Gotthold Ephraim 177, 180
 Lessing Theodor 555
 Levack Brian P. 145, 149, 151
 Lévinas Emmanuel 126, 127, 129, 132, 133, 135
 Levine R. R. 366
 Levinson Daniel L. 186
 Lévi-Strauss Claude 72, 73, 75, 147, 268, 275, 280, 422, 468, 496, 524
 Lévy-Bruhl Lucien 494
 Lewickij Borys 312
 Lewis Clive Staples 240, 383, 384, 386
 Lhomme Jean 266
 Likowska Ewa 279
 Lincoln Abraham 60
 Lipset Seymour Martin 10, 96
 Lipski Jan Tomasz 20, 28
 Lisowski Jerzy 272
 List Friedrich 234
 Liwiusz [Titus Livius] 240, 373
 Lloyd George David 292
 Locke John 89, 407, 435
 Lovejoy Arthur O. 39, 40, 51, 109, 407
 Loyola Ignacy św. 161, 162, 164
 Lubelska K. 23
 Luchet Jean Pierre Louis, marquis de la Roche du Maine 184
 Ludwik Filip [Philippe Egalité], książę Orleanu 193, 200, 225
 Ludwik XVI 191, 197, 225, 241
 Lugon Clovis ks. 161
 Lukian 141
 Luria Izaak 130, 411
 Luria Salomon 119
 Luther Martin 127, 162, 213
 Łodyński Andrzej 261
 Łojek Jerzy 77, 303, 351
 Łoziński J. 508
 Łubnicki Narcyz 98
 Łuski Stefan ks. 303
 Łuszczewska Helena 438
 Łuszczewski Jerzy 438
 Łysiak Waldemar 328–331, 352, 534
 Mably Gabriel Bonnot de 304
 Mac Jerzy Sławomir 72
 Maccoby Hyam 119
 Macfarlane Alan 144, 146
 Machalski Franciszek 358
 Machaut Guillaume de 80, 122, 123, 177, 178, 355, 468, 471
 Machiavelli Niccolò 163, 219, 283, 354, 355, 373, 374, 441
 Mackintosh James 224
 Magala Sławomir 510
 Magee Bryan 14, 15, 85
 Mahathir Mohamad 460
 Maistre Joseph de 30, 124, 183, 185, 186, 194–197, 214–216, 219, 226, 229, 342, 343, 353, 404, 429, 430, 431, 540
 Maja 493
 Majewski Erazm 419
 Majmonides [Mosze ben Majmon] 130
 Makowski Jan 21, 22, 71, 426
 Makowski Stanisław 280, 362
 Maksimow Władimir 279
 Malinowski Bronisław 75
 Mallet du Pan Jacques 196, 206, 223
 Małłek Ewa 194, 217
 Man Hendrik [Henri] de 260, 261, 295
 Mandeville Bernard de 199
 Mandrou Robert 144
 Mann Thomas 162, 166, 275, 282
 Mańkowski Zygmunt 351, 448
 Marat Jean Paul 196
 Marcus Yo'el 536
 Marées Simon de 185
 Marek Aureliusz, cesarz rzymski 141
 Mariana 166
 Maritain Jacques 213, 317, 324
 Marković Mira 293
 Marks Karl 24, 53, 124, 126, 127, 128, 133, 135, 219, 315–317, 324, 345–347, 362, 374, 378, 391–395, 401, 402, 411, 412, 422, 450, 470, 554
 Marrou Henri Irenée 139, 141, 474
 Marx → Marks
 Maternicki Jerzy 323
 Mathiez Albert 305, 332

- Maurras Charles 201
 Maury J. S. ks. 215
 Mazowiecki Tadeusz 21, 127
 Mazauric Claude 31, 174, 332
 Mazur Bogusław 23
 Mazzini Giuseppe 303
 McCarthy Joseph R. 271, 366, 477, 484, 528
 McCord Adams Marilyn 152
 McVeigh Timothy J. 530
 Meili D. 144
 Mendelski Tadeusz 14
 Menenius Agrippa → Agrippa
 Mercier Louis-Sébastien de 205
 Merriam Charles Edward 263
 Mesmer Franz Anton 224
 Metternich-Winneburg Klemens Lothar von 265, 266, 291
 Micewski Andrzej 22, 33, 283–285, 301, 395
 Michalski Henryk 276
 Michelet Jules 145, 151, 153, 166, 277, 278, 283
 Michnik Adam 417
 Mickiewicz Adam 412
 Midelfort H. C. Erik 144
 Mioletinski Eleazar 255, 307
 Miercałow A. N. 315
 Milgram Noah 90, 468
 Mill John Stuart 487
 Miller D. T. 487
 Mills Charles Wright 512
 Milošević Slobodan 293
 Milton John 293, 436
 Minotaur 475
 Mirbeau Octave 268
 Miśkiewicz Benon 340
 Mizerski S. 22
 Mojżesz 138, 314
 Mokronowski Andrzej 323
 Moloch 164
 Mołotow [Skriabin] Władysław Michajłowicz 77, 330
 Mommsen H. 125
 Monroe Marilyn 60, 101, 543
 Montaigne Michel Eyquem de 222, 508
 Montecucciolli Raimondo 323
 Monteskiusz → Montesquieu
 Montesquieu Charles-Louis de Secondat de 161, 214, 229, 283, 304, 349, 441
 Montgaillard Jean Gabriel Maurice de 219
 Montlosier François Dominique 196, 215, 223
 Moore George Edward 531–533
 Moorhouse H. F. 347
 Moraw Peter 148
 Morawski Kazimierz Marian 70, 301, 302, 304, 323
 Morawski Stefan 211, 257, 298
 More Thomas św. 234, 445, 480
 Moreau Jacob-Nicolas 214
 Mörlin Joachim 164
 Morrison Jim 60, 101
 Mortimerowa Halina 64
 Morus → More
 Moscovici Serge 9, 10, 129, 138, 167, 240, 292, 383, 449, 474, 477–485, 495, 506, 507, 512, 552
 Mosdorf Jan 286, 411, 412, 413
 Moszyński August 323
 Mościcki Ignacy 417
 Mounier Jean Joseph 206, 223, 224, 387
 Moyers Bill 257
 Muchembled Robert 144
 Müller Adam 201
 Murray Margaret 144
 Musgrave Alan 15
 Mussolini Benito 283, 284
 Namowicz Tadeusz 180
 Naphta Leon 275
 Napoleon I Bonaparte, cesarz Francuzów 300, 303, 345, 364, 439
 Napoleon III, cesarz Francuzów 345
 Naruszewicz Adam 340
 Nawrocki Witold 41, 42, 44, 45, 515
 Nepos Publius Cornelius 240
 Neron [Nero Claudius Caesar], cesarz rzymski 484
 Nerval Gérard de 201
 Nestoriusz 162
 Newton Isaac sir 210, 228
 Nicholls William 515
 Niemirska-Pliszczyńska Janina 139

- Nietzsche Friedrich 135, 290, 298, 362, 426, 456
- Nikon, zakonnik 364
- Nilus Siergiej Siergiejewicz Aleksandro-wicz 48, 326, 432, 433
- Nisbet Robert 184
- Nisbett R. E. 490, 497
- Nixon Richard Milhous 510, 541
- Nodier Charles 265
- Noe 239
- Nora Pierre 51, 174, 449–452, 453, 552
- Nowaczyński Adolf 127, 128, 131, 136, 141, 286, 287, 418
- Nowicki Andrzej 182
- Nozick Robert 16, 61, 87–90, 231, 246, 341, 353, 482, 502, 551, 552
- Nye Robert A. 455
- Oakeshott Michael 403
- Ockham William 151, 152, 387
- Odyseusz 86
- Ogariow Nikołaj P. 200, 316
- O'Gorman F. 220
- Orestes 475
- Orliński Wojciech 42, 43, 94, 95
- Ormuzd [Ahura-Mazda] 113, 114
- Orozjusz [Paulus Orozjus] 142
- Ortega y Gasset José 137, 210, 211
- Orwell George 124, 216, 261, 369, 417
- Orygenes 141, 142
- Osęka Andrzej 20
- Osiatyński Wiktor 367, 368
- Ossendowski Ferdynand Antoni 274
- Oswald Lee Harvey 104, 537, 550
- Paczkowski Andrzej 72
- Paderewski Ignacy Jan 419
- Padover Saul Kussiel 367
- Paine Thomas 405
- Pająk Henryk 351, 532
- Palmerston [Temple] Henry John 346–348
- Pankracy 280
- Paracelsus [Theophrastus Bombastus von Hohenheim] 157
- Pareto Vilfredo 453
- Parmenides z Elei 434
- Partner Peter 189
- Pascal Blaise 165
- Pataki George E. 219
- Pedersen Stig Andur 44
- Pelagiusz 162
- Pellepoix Darquier de 18, 530
- Pelops 475
- Pełowski Franciszek 241–243
- Périer Casimir 166
- Pernoud Régine 225
- Perry John 445
- Perun 426
- Petit Henri-Robert 326
- Piasecki Stanisław 288
- Pieliński Krzysztof 222
- Pieńkowska [Cumft-Pieńkowska] M. 426
- Pieńkowski Stanisław 342, 418, 419, 426
- Pigden Charles R. 7, 14–18, 19, 29, 45, 61, 65, 83, 170, 241, 248, 251, 253, 283, 298, 312, 370–397, 442, 446–448, 498, 499, 502, 503, 511, 516–520, 526, 527, 533, 535, 536, 537, 539, 541, 543, 545, 547, 557, 559
- Pike Albert 303
- Pikul Walenty 352
- Piłat 180
- Piłsudski Józef 170, 417
- Piotr I Wielki, car rosyjski 159, 345, 346, 364, 393, 394
- Piotr z Lombardii 147
- Pipes Daniel 12–14, 18, 19, 23, 24, 32, 36–38, 41–43, 47, 50, 58, 59, 62, 64, 68, 94–98, 109, 112, 115, 123, 126, 150, 159, 184, 186, 187–189, 190, 192, 193, 196, 201, 202, 219, 222, 226, 231, 233, 234, 239, 254, 255, 298, 299, 312, 365, 366, 369, 373, 374, 383, 397, 400, 442, 444, 445, 447, 448, 460, 472, 502, 509, 510, 514, 515, 517, 520–533, 535, 536, 537, 539, 548
- Pipes Richard 18, 319, 381
- Pirrenne Henri 168
- Piszczkowski Mieczysław 288
- Pjeturss Helgi 516
- Plamenatz John, 219, 220
- Platon 87, 109, 113, 114, 152, 215, 282, 406, 409, 415, 434, 475, 480, 553, 554
- Plechanow Geоргий W. 314

- Pol Pot [Salth Sar] 511, 560
 Polanco 162
 Polanowska-Sygulska Beata 406
 Polanyj Karl 507
 Poliakov Léon 10, 15, 18, 71, 118, 121, 123, 126, 127, 159, 162, 166, 174, 197, 237–239, 240, 296, 354, 400, 450, 468, 506, 507, 522
 Polignac, minister 266
 Politzer Georges 270, 277
 Pomian Krzysztof 212, 213
 Pomorski Jan 29, 32, 47, 48, 56, 327, 328, 329, 331, 336, 337, 341, 350, 351, 352, 448, 526, 527, 532, 550
 Popper Karl Raimund 7–9, 14–17, 24, 25, 45, 59, 66–68, 74, 83–85, 105, 112, 114, 115, 126, 129, 132, 151, 170, 199, 209, 210, 227, 228, 231, 241, 246, 248, 264, 283, 298, 324, 344, 355, 356, 357, 370–397, 407, 432–437, 447, 448, 460, 482, 498, 502, 507, 511, 514, 517–520, 522, 525, 526, 527, 529, 537, 541, 544, 551, 552, 553–557, 559
 Poprzeczko Jacek 181
 Poradowski Michał ks. 218, 404, 546
 Porębski Mieczysław 262
 Portalis Jean Etienne Marie 223
 Posejdon 86
 Posejdonios z Apamei 138
 Pound Ezra 273, 290, 325, 326, 360, 361, 395, 530, 560
 Pratte Richard 15, 78, 243, 244, 248–253, 385, 389, 390, 442, 498–505, 506, 511, 537, 547
 Prestley Joseph 367
 Preziosi Giovanni 18, 530
 Princip Gavrilo 374
 Prokopiuk Jerzy 80
 Prokopiusz z Cezarei [Procopius Caesariensis] 380
 Protagoras 155
 Proudhon Pierre-Joseph 124, 129, 450, 484
 Pruitt Dean G. 10
 Przebinda Grzegorz 363
 Puszkina Aleksandr Siergiejewicz 352
 Quesnay François 439
 Quigley Carroll 521
 Quincey Thomas De 201
 Quinet Edgar 166, 277, 283
 Raab Earl 10, 96
 Rabaut Saint-Etienne Jean Paul 227
 Rabski Władysław 287, 303, 326, 379
 Radziwiłł Bogusław 302
 Rakoczy Jerzy I 302
 Rakowski Mieczysław F. 417
 Ranke Leopold von 161, 304, 337
 Rauschnig Hermann 399
 Reagan Ronald 60, 264, 336, 369, 384, 510, 521
 Reddy W. 169
 Reeve Henry 279
 Reich Wilhelm 60
 Reid A. 347
 Reimer Everett 16, 78, 504, 547
 Rémond René 266
 Remy Nicolas 144
 Renan Ernest 411
 Retcliffe Sir John [Goedsche (Gödsche) Hermann] 271, 274, 286, 533
 Ribbentrop Joachim von 77, 330
 Richelieu, książę [Armand-Jean du Plessis] 208
 Ridolfi 170
 Rio Miguel del 145
 Riquet Michel 188, 192
 Rivanol Antoine 199, 215, 225
 Rjazanow V. 346
 Roberts John Morris 11, 18, 31, 185, 187–189, 191, 192, 193, 196, 199, 200, 201, 202, 203, 205, 218, 224, 225, 267, 400
 Robertson Pat 546
 Robespierre Maximilien M. I. de 31, 191, 195, 209, 234, 430, 445
 Robison John 186–188, 223, 224
 Rodin 280, 358
 Roding 164
 Rodinson Maxime 296, 506
 Rogalla von Bieberstein Johannes 11, 77, 172, 173, 177, 179–181, 185, 186–188, 191, 199, 203, 204, 216, 218, 237, 264, 267, 318, 400, 421, 439, 448, 449, 504

- Rokeach Milton 493
 Rolland Patrice 453
 Rollin Henri 269
 Roosevelt Franklin Delano 543
 Roosevelt Theodore 369
 Rosenberg Alfred 270, 277, 282, 295
 Rosenberg Raben 44
 Rosińska Zofia 93
 Ross L. 490, 497
 Ross M. 487
 Rostworowski Karol Hubert 280, 286, 287, 358, 418
 Rothschild Gustave de 268
 Rousseau Hervé 113, 114
 Rousseau Jean-Jacques 53, 175, 176, 193, 195, 198, 204, 205, 213, 229, 230, 304, 324, 336, 349, 404, 465
 Rubel Maximilien 346
 Rudnicki Szymon 33
 Rudzki Bolesław 360
 Rulhière Claude Carloman de 304
 Runeberg Arno 144
 Russel Z. 144
 Russell Bertrand Arthur W. 86, 87
 Russell Jeffrey B. 144, 149
 Ryan W. F. 145
 Rybiński Maciej 20
 Rydz-Śmigły Edward 417
 Rylko Zdzisław 132
 Ryszard III, król Anglii 384
 Ryszka Franciszek 31, 54, 269, 294, 417
 Sabatier de Castres A. 214, 219
 Saddam Husajn 258, 259, 261, 264, 281, 293
 Sade de, markiz 187
 Sagan Carl 79
 Sainte-Beuve Charles-Augustin 166, 195
 Saint-Just Louis-Antoine 191
 Saint-Martin Louis-Claude 429
 Saint-Simon Claude Henri de Rouvroy de 439, 440
 Salomon 176, 212
 Salustiusz [Caius Sallustius Crispus] 240
 Samuel Maurice 116, 400
 Sand George 201
 Sarfati Georges Elia 72
 Sartre Jean-Paul 272, 288, 289, 414
 Saturn 195
 Sauerland Karol 180
 Saussure Ferdinand de 235
 Sauvigny Guillaume de Bertier 266
 Sayers Michał 285, 319
 Schaeper-Wimmer S. 188, 192
 Schaff Adam 31, 189, 199, 332–335, 336, 344, 347–349, 350, 394, 429, 445, 513, 514, 537, 559
 Scheuring Z. H. 70
 Schilling Bernard N. 188
 Schlieffen Alfred von 374
 Schmitt Carl 355, 396, 416, 425
 Schneider Herbert Wallace 367
 Schopenhauer Arthur 128, 493, 554
 Schorske Carl 40
 Scott James C. 137, 147, 150, 170, 352
 Sédir Paul 438
 Seidler Grzegorz Leopold 30, 31, 191, 192, 200, 201, 207, 208, 209, 210, 246, 459
 Sekuła Ireneusz 417
 Serejski Marian Henryk 340
 Settembrini Lodovico 275
 Shain Milton 119, 515
 Shakespeare William 536, 549
 Sharon Ariel 293
 Shelley Percy Bysshe 201
 Shurman 274
 Sick Gary 298, 521, 522, 533
 Sicolý F. 487
 Siedentop Lary 403, 404
 Siemek Marek J. 120, 180
 Silberman Charles E. 16, 78
 Simmel Georg 245–247
 Skoczyński Jan 364, 421, 438
 Smierdiakow 292
 Smith Adam 87, 89, 90, 189
 Soboul Albert 332
 Sofokles 475
 Sokolnicki Michał 345
 Sokrates 392, 393
 Solomon Norman 264
 Solowjow Włodzimierz 280, 282, 362, 363
 Sombart Werner 412
 Sorel Albert 323
 Sorel Georges 124

- Sorman Guy 17, 152
 Soros George 459, 460
 Sourdlat [de Troyes] François Nicolas 225
 Spee Friedrich von 222
 Spencer Herbert 367
 Sperber Manès 67
 Spinoza Baruch 412, 413, 435
 Sprenger Jakob 145, 153
 Spengler Oswald 554
 Staël-Holstein Anne Louise Germaine Madame de 227
 Stalin Josif Wissarionowicz 24, 129, 200, 283, 313–316, 319, 324, 333, 374, 375, 386, 481, 535
 Stanisław August Poniatowski, król polski 323
 Stanosz Barbara 203
 Starck Johann-August 186, 199, 200, 201, 400, 404, 534
 Staruszkiewicz Andrzej 559
 Stattler Benedict 185
 Steiger Otto 157
 Stevenson Charles Leslie 249, 528, 537
 Stępnik Krzysztof 359
 Still William T. 546
 Stobiecki Rafał 33, 315, 317
 Stone Oliver 43
 Strabon z Amasei 138
 Strong Josiah 368
 Strug Andrzej 274, 276, 282
 Strzelczyk Jerzy 143
 Sue Eugène 162, 166, 274, 276, 280, 283, 286, 299, 384, 533
 Sulpicjusz Sewer 141, 400
 Surowiecki Karol ks. 188, 193, 286
 Susskin Marian 235
 Swedenborg [Svedberg] Emanuel 200
 Swetoniusz [Caius Suetonius Tranquillus] 139
 Syrycki Stanisław 45, 46
 Syzyf 324
 Symotiuk Stefan 222, 415
 Szacki Jerzy 30, 36, 38, 45, 48, 52, 125, 134, 181, 184–187, 188, 196, 197, 206, 209, 210, 213–216, 219, 223, 285, 305, 306, 307, 309, 479, 517
 Szahaj Andrzej 409, 410
 Szaniawski Klemens 24
 Szawiel Tadeusz 127
 Szekspir → Shakespeare
 Szewcow Iwan 285
 Szejur Zalman [Szejur Zalman z Ładów] 131
 Szolajski Konrad 21
 Szpanow 285
 Szypowska Irena 286, 287
 Ścisłowski Włodzimierz 45
 Śpiewak Paweł 26, 27, 28, 33, 123, 124, 131, 275, 399, 400
 Śliwowska Wiktoria 352
 Śliwowski René 352
 Światowid 426
 Tacyt [Tacitus Publius Cornelius] 139, 141, 400
 Taft Robert 97
 Taguieff Pierre-André 18, 19, 48, 51, 115, 117, 123, 125, 129, 140, 174, 260, 261, 269, 278, 295–299, 318, 320, 321, 324, 325, 326, 353–356, 396, 429–433, 437, 441, 442, 449–454, 455, 456–458, 476, 491, 493, 506, 507, 552
 Taine Hippolyte-Adolphe 201, 332, 453
 Talmon Jacob Leib 184, 230
 Tancred 522
 Tarski Alfred 422
 Tate Sharon 60
 Taxil Leo 189, 303
 Taylor Charles 73, 74, 155, 230, 278, 314, 360, 361, 437, 507
 Tazbir Janusz 12, 18, 23, 25, 30, 33, 69–72, 74, 82, 108, 111, 112, 119, 120, 125, 127, 129, 158, 160, 275, 276, 285, 287, 289, 301, 302, 308, 313, 314, 318, 319, 330, 332, 337, 358, 360, 397, 400, 426, 462, 509, 528, 530, 532, 537, 560
 Teodora, cesarzowa bizantyjska [żona Justyniana] 380
 Tereźjasz 475
 Tertulian 141
 Tezeusz 475
 Thatcher Margaret 377, 378, 388
 Theobald Robert A. 89

- Thiers Louis Adolphe 166
 Thom René 152, 437, 507
 Thomas Keith 73, 144, 146
 Thompson Edward Palmer 170, 384, 545
 Thompson Paul 328
 Thomsen Christian W. 10
 Throckmorton 170
 Tilly L. A. 168, 170
 Tocqueville Alexis de 186, 209, 212, 226, 305, 332, 405, 443
 Toeplitz Krzysztof Teodor 163
 Toland John 89
 Toletus Franciscus 162
 Tolstoj Lew N. 352, 362
 Tomasz św. [Tomasz z Akwinu] 147, 151, 154, 155, 210
 Topolski Jerzy 31, 32, 76, 81, 306–312, 315, 325, 327, 328, 335, 391, 492, 513, 529, 533, 534
 Torrubia Joseph 185, 204
 Touati-Pavaux Corinne 91, 92, 98, 115, 117, 129, 133, 140, 257–259, 260, 268, 293, 295, 318, 320, 422, 442, 458, 459, 464, 465, 468, 469, 480, 487, 491–497, 506, 508, 512, 552
 Toussenet Alphonse 450
 Trachtenberg Joshua 116, 117, 121, 126, 129, 130, 137, 147, 148, 482, 506
 Treitschke Heinrich von 234, 445
 Trevor-Roper Hugh Redwald 144
 Troßbach W. 167
 Trocki Lew 270, 319, 401
 Trzeciak Stanisław 21
 Tuchman Barbara W. 121
 Turnbull Malcolm 377, 378
 Tyrowicz Stanisław 416
 Tytus, cesarz rzymski 400
 Unterman Alan 130
 Urban Waclaw 27, 256, 320
 Urbanowicz Juliusz 460
 Urquhart David 346
 Utnapiszta 239
 Valéry Paul Ambroise 336
 Vankin Jonathan 65, 89, 99–102, 243, 264, 335, 381, 443, 502, 534
 Vasquez Dionisio 162
 Veil Simone 140
 Verdi Giuseppe 515
 Vergniaud Pierre 195
 Verne Jules 276
 Vico Giambattista 554
 Villemarest Pierre de 546
 Virebeau Georges 546
 Virion Pierre 546
 Voisé Waldemar 212
 Voltaire [François-Marie Arouet] 124, 128, 132, 137, 193, 198, 204, 205, 349, 522
 Vovelle Michel 330
 Wagner Richard 401, 522
 Waingertner Przemysław 21, 410
 Walentowicz Halina 508
 Waleriusz Maximus 138
 Walicki Andrzej 30, 39, 40, 45, 52, 53, 280, 286, 317
 Wallerstein Immanuel 445
 Walzer Michael 50, 314
 Wapiński Roman 33, 286
 Washington George 291, 366
 Wasilewski Zygmunt 286, 363, 412, 414, 426
 Wasiutyński Bohdan 286
 Wasiutyński Wojciech 70, 286
 Waśkiewicz Andrzej 460
 Watkins John W. N. 16, 86, 87, 155, 436, 551
 Wąsik Wiktor 164
 Weaver Richard Malcolm 99, 100, 151, 153, 437, 507
 Weber Max 73, 125, 137, 148, 352, 453, 507, 533
 Webster Nesta H. 202, 303
 Weiby M. 487
 Weiner Bernard 486
 Weiniger 270
 Weininger Otto 127
 Weintraub P. 79
 Weishaupt Adam 184, 205, 218, 224, 414
 Welch Robert 97
 Weldon Thomas Dewar 404, 405, 407
 Welles Orson 79
 Wells Herbert George 79

- Wernick Robert 112, 149, 507
 Weyer Johannes 222
 Weyssenhoff Józef 286, 287, 288
 Węgierski Tomasz Kajetan 303
 Whalen John 65, 89, 99–102, 243, 264, 335, 381, 443, 502, 534
 Whitehead Alfred North 109, 174, 222
 Widerszpil Stanisław 23
 Wielomski Adam 195, 197, 198
 Wieluński Jerzy Eligiusz 516
 Wieniarski Antoni 280, 285, 286, 358
 Wilhelm [William] III Orański 170, 171
 Wilhelm I, król Prus 291
 Wilson Robert Anton 543
 Wilson Woodrow Thomas 368
 Winch Peter 126, 127, 339, 534
 Windischgrätz [Windisch-Grätz] Joseph Nicholas 224
 Winkler H. E. 445
 Wistrich Robert S. 119, 125, 129
 Witek Piotr 29, 32, 37, 64, 136, 233, 234, 350, 351, 409, 448, 524–527, 531, 532, 534, 535
 Wittgenstein Ludwig 127
 Wituch Tomasz 284, 285
 Władyka Wiesław 285, 395
 Wohlstetter Roberta 88
 Wojnar Waldemar 189, 303
 Woleński Jan 109, 134, 138, 517
 Wolniewicz Bogusław 113, 114
 Wolski Józef 139
 Wolter → Voltaire
 Wolk-Laniewska Agnieszka 20
 Wong R. B. 169
 Wójcik Andrzej 39
 Wright Peter 377, 378
 Wrzosek Wojciech 332, 527
 Wulff Erich 10, 44
 Wulff Henrik R. 44
 Wycliffe John 162
 Yardeni Myriam 125
 Zahorowski Hieronim 158, 283, 345
 Zajewski Władysław 266
 Zaratustra 426
 Zbaraski Jerzy, książę 158
 Zdybel Jolanta 330, 556
 Zdybel Lech 31, 33
 Zdziechowski Marian 359, 363, 364
 Zeus 86, 475
 Zgliczyński Stefan 20, 26
 Zieleniewski Marek 20
 Zimbardo Philip G. 486
 Zinowjew Grigorij J. 270, 312
 Znaniecki Florian 359, 363
 Zuckerman Marvin 487
 Zukier Henri 10, 142, 557–559
 Zulestein 171
 Zusiudra 239
 Zybertowicz Andrzej 64
 Zygmunt III Waza 323
 Żeleński (Boy) Tadeusz 175
 Żuk Anna 396, 397
 Życzynski Henryk 287
 Żywczyński Mieczysław 203, 218, 219